

درس ۲۲

اوضاع اقتصادی در ایران باستان

۱- یکی از ویژگی های تمدن ها، داشتن اقتصاد **پُر رونق** است.

۲- در عصر باستان بیشتر منافع اقتصادی به شاهان و اطرافیان آنها می رسید. صحیح(*) غلط ( )

پیش تر خواندید که ^(۱) یکی از ویژگیهای تمدنها، داشتن اقتصاد **پُر رونق** است. در عصر باستان، مردم سخت کوش ایران از منابع محیطی که در آن زندگی می کردند به خوبی بهره می گرفتند و انواع فعالیت های اقتصادی در این دوره گسترش یافته بود. اگر چه ^(۲) بیشتر منافع اقتصادی به شاهان و اطرافیان آنها می رسید.

۳- پژوهشگران معتقدند در کدام سرزمین برای اولین بار کشاورزی و دامپروری آغاز شده است؟

۴- فلات ایران چگونه سرزمینی است؟

۵- مهمترین پیشه و وسیله معیشت در ایران باستان **کشاورزی** بود.

۶- در ایران باستان کشاورزی چه جایگاهی داشت؟

۷- در ایران باستان چه محصولاتی بیشتر کشت می شد؟

۸- به چه علت کارگاه های پنبه ریزی در دوره ایران باستان توسعه یافته بود؟

۹- کشاورزان ایران باستان علاوه بر کار کشاورزی به پرورش .. دام .. نیز می پرداختند.

کشاورزی و دامپروری

برخی از پژوهشگران معتقدند، با توجه به شواهد و مدارک باستان شناسی، ^(۳) فلات ایران ^(۴) از نخستین سرزمین هایی بوده که کشاورزی و پرورش دام در آن آغاز شده و حتی دانش و مهارت کشت و زرع از ایران به سرزمین های دیگر برده شده است.

^(۵) کشاورزی ^(۶) مهم ترین پیشه و وسیله معیشت در ایران باستان بود. در اوستا و کتیبه های آن دوره، عبارت هایی درباره اهمیت و ارزش کار کشاورزان دیده می شود. فعالیت های کشاورزی از طرف حکومت نیز تشویق میشد. در دوره هخامنشیان، یونانی ها از تلاش های شاهان پارس، برای تشویق به کشاورزی حسرت می خوردند.

^(۷) گندم و جو مهمترین محصول زراعی ایرانیان باستان بود. ^(۸) کشت پنبه نیز در نواحی مستعد رواج داشت و به همین جهت کارگاه های پنبه ریزی توسعه یافت و پارچه های پنبه ای یکی از صادرات مهم بعضی از ایالات بود. کشاورزان ایرانی علاوه بر کار کشاورزی به پرورش ^(۹) دام نیز می پرداختند.

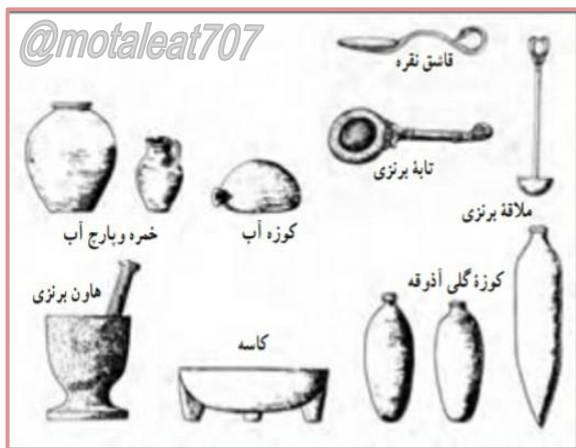
۱۰- صنعت در ایران باستان چه وضعیتی داشت؟

۱۱- ایرانیان باستان در کدام صنعت ها فعالیت داشتند؟

صنعت

^(۱۰) با آنکه فعالیت اقتصادی مهم آن دوره، کشاورزی بود، در بسیاری از مناطق ایران، صنعت نیز گسترش پیدا کرد. ^(۱۱) تهیه پارچه های لطیف از پنبه، ابریشم و پشم و شالهای پشمی و حریر در کارگاه های مرو، ری، اهواز و شوشتر رواج داشت. ایرانیان در پیشه نجاری، آهنگری و شیشه گری نیز پیشرفت کرده بودند. در دوره ساسانی، ارابه های ساخت ایران به ظرافت و زیبایی، مشهور بوده است.

ساختن اسباب و اثاثیه منزل، شمشیر، ابزارهای کشاورزی و ابزارهای جنگی مانند بازوبند و زره و نظایر آنها نیز از مشاغل آن دوره بود.

فعالیت

۱۴- پنج شغل یا حرفه از دنیای امروز نام ببرید که در جهان باستان وجود نداشته است. بگویید چرا این حرفه ها نمی توانستند در جامعه آن زمان وجود داشته باشند.

مشاغلی مانند: برقکاری، نقاشی ساختمان، خلبانی، تعمیرات موبایل و تلفن و رایانه، مکانیکی.

این مشاغل در آن دوره ابزار و وسایل آنها هنوز تولید نشده بود و امکان وجود این مشاغل در آن دوره نبود.

۱۵- پنج شغل یا حرفه از جهان باستان نام ببرید که در دنیای امروز هم وجود دارد. بگویید این حرفه ها چه تغییری نسبت به آن زمان داشته اند.

کشاورزی، دامداری، نجاری، آهنگری و نانوايي . در گذشته اکثر مشاغل با وسایل ابتدایی انجام می شد ولی امروزه این شغل ها بصورت مکانیزه و با دستگاه های پیشرفته انجام می شود. برای مثال در گذشته زمین را با وسایل ابتدایی شخم می زدند و یا محصول را برداشت می کردند ولی الان با ماشین آلات پیشرفته اینکار را از مراحل ابتدایی تا آخر انجام می دهند.

۱۲- به فرمان داریوش اول هخامنشی جاده شاهی ساخته شد.

۱۳- چه عواملی سبب رونق تجارت در دوره ایران باستان شد؟

تجارت

در سال های گذشته خواندید که به فرمان داریوش اول، «جاده شاهی» ساخته شد. ^(۱۲) در آن زمان امنیت در راه ها برقرار و کاروانسراهایی در فاصله های معین بنا گردیدند. در نتیجه این اقدامات، تجارت بیش از پیش رونق گرفت. در دوره های بعد، این راه ها توسعه پیدا کردند. آیا تاکنون درباره جاده ابریشم چیزی شنیده اید یا خوانده اید؟ آیا می دانید چرا این جاده به این نام مشهور است؟

@motaleat707

۱۴- جاده ابریشم چه راهی بود؟

مجسم کنید حدود دو هزار سال پیش، یعنی در زمان اشکانیان در یکی از شهرهای صد دروازه (دامغان) ری یا هگمتانه (همدان) زندگی می کردید، در آن صورت شما کاروان هایی را می دیدید که هر روز با باری از کالاهای مختلف به شهر شما وارد و یا از آنجا خارج می شوند. این کاروان ها از راه ابریشم می گذشتند. (۱۴) جاده ابریشم راهی بود که چین و هند را در شرق، به اروپا در غرب متصل می کرد و بخشی از این جاده هم از خاک ایران عبور میکرد.

۱۵- ارزشمندترین کالای تجاری دوره ایران باستان چه بود؟ و از کدام کشور وارد می شد؟

۱۶- چرا حکومت های ایران باستان بخصوص ساسانیان مانع ارتباط مستقیم تجاری میان چین با روم (اروپا) می شدند؟

(۱۵) در آن زمان ابریشم، ارزشمندترین و پرسودترین کالای تجاری بود که از چین به ایران و سرزمین های دیگر صادر میشد. به نقشه زیر توجه کنید. کشور ایران مانند یک پل ارتباطی بین شرق و غرب قرار دارد. بنابراین، حکومت های ایران باستان به خصوص ساسانیان سعی می کردند از این موقعیت به خوبی استفاده کنند. حکومت ساسانی مانع از ارتباط مستقیم تجاری میان چین و روم (اروپا) می شد و (۱۶) تمایل داشت که ابریشم چینی توسط بازرگانان ایرانی به روم صادر شود و یا اینکه ابریشم خام پس از آنکه در کارگاه های ایران تبدیل به پارچه شد به روم فروخته شود.

۱۷- ایران در دوره باستان صادر کننده چه کالاهایی بود؟ ۱۸- دریانوردی و تجارت دریایی در ایران باستان چگونه بود؟

البته ایران خود نیز صادرکننده کالاهای گوناگون مانند ^(۱۷) سنگ های قیمتی، پارچه، قالی و محصولات کشاورزی بود. ^(۱۸) ایرانیان باستان به سبب تجربه و مهارت در دریانوردی به تجارت دریایی نیز روی آوردند. در دوران ساسانی، تجارت دریایی رونق گرفت و بنادر خلیج فارس، لنگرگاه کشتی هایی بودند که به کشورهای دور و نزدیک ایران رفت و آمد می کردند.

فعالیت

۲۳- گفت و گو کنید:

الف) چرا ساسانیان مانع از ارتباط مستقیم تجاری میان چین و هند با روم (اروپا) می شدند و از این کار چه هدفی داشتند؟
ساسانیان ترجیح می دادند بجای صادرات مواد خام، آنها را تبدیل به کالا کنند و بعد صادر کنند تا سود بیشتری کسب کنند.
ب) به نظر شما، رفت و آمد بازرگانان از طریق جاده ابریشم علاوه بر تجارت و انتقال کالاها، چه پیامدهای دیگری برای مردم کشورهای آن زمان داشت؟
چون ایران راه ارتباطی بین کشورهای شرقی و غربی بود ایرانیان باستان از این موقعیت استفاده کردند و با گرفتن عوارض درآمد کسب می کردند و عبور کاروان ها باعث ایجاد شغل و آبادانی گردیده بود.

@motaleat707

۱۹- در زمان هخامنشیان برای اولین بار به فرمان داریوش اول سکه ای زرین به نام **دریک** یا **زریک** ضرب شد.

۲۰- تا قبل از ضرب سکه افراد کالاهای خود را چگونه می فروختند؟

۲۱- ضرب سکه چه تاثیری در تجارت ایرانیان باستان گذاشت؟

۲۲- در زمان هخامنشیان چه کسانی می توانستند سکه ضرب کنند؟

ضرب سکه

^(۱۹) در زمان هخامنشیان برای اولین بار به فرمان داریوش اول، سکه ای زرین به نام «دریک» یا «زریک» ضرب شد.
^(۲۰) تا قبل از رواج سکه، معمولاً ده نشینان، مازاد محصولات خود را به شهر می آوردند و با محصولات دیگر که مورد نیازشان بود، مبادله می کردند.

^(۲۱) با ضرب سکه، تجارت رونق پیدا کرد؛ به طوری که بازرگانان با داشتن پول می توانستند کالاهایی خریداری کنند و آنها را به قیمت بیشتر بفروشند. ^(۲۲) سکه های زرین فقط به فرمان و به نام پادشاهان ضرب می شد.
حاکمان ایالت ها می توانستند با اجازه پادشاه فقط سکه های سیمین (نقره ای) یا مسین (مسی) ضرب کنند.

- ۲۳- در ایران باستان منبع اصلی درآمد حکومت ها از چه چیزی بود؟
 ۲۴- در ایران باستان مالیات توسط چه کسانی پرداخت می شد؟
 ۲۵- مالیات سرانه در ایران باستان چه نوع مالیاتی بود؟
 ۲۶- چه زمانی بزرگان و عامه مردم هدایایی را به پادشاه می دادند؟
 ۲۷- مأموران مالیاتی در ایران باستان با مردم چه رفتاری داشتند؟
 ۲۸- در چه صورتی مالیات ها افزایش یا بخشیده می شد؟

درآمدها و مخارج حکومت

در ایران باستان، ^(۲۳) مالیات، منبع اصلی درآمد حکومتها بود که به صورت نقدی یا جنسی دریافت میشد. ^(۲۴) بیشترین حجم مالیات را کشاورزان میپرداختند. دامداران به نسبت تعداد دامهایشان و پیشهوران و بازرگانان نیز به میزان کالا و خدماتی که عرضه میکردند، مالیات میدادند. علاوه بر اینها، نوع دیگری از مالیات به نام مالیات سرانه وجود داشت ^(۲۵) که فقط از عامه مردم وصول میشد و بزرگان و اشراف از پرداخت آن معاف بودند. همچنین ^(۲۶) در جشن ها و مراسم به تخت نشستن شاهان، بزرگان و عامه مردم هدایایی را به پادشاه پیشکش میکردند. ^(۲۷) مأموران مالیاتی معمولاً نسبت به مردم سختگیری و ستم میکردند و بیش از آنچه مقرر شده بود، طلب مینمودند. ^(۲۸) گاهی به دلیل خالی بودن خزانه، میزان مالیاتها را افزایش میدادند. البته در مواقعی نیز به سبب جلوگیری از شورش مردم و یا بروز خشکسالی، فشار برای گرفتن مالیات کمتر می شد.

نقش برجسته خدمتکاران در تخت جمشید

۲۹- درآمدهای حکومتی در ایران باستان صرف چه کارهایی می شد؟

^(۲۹) بخش زیادی از درآمدهای حکومتی صرف جنگ با دشمنان میشد. قسمت دیگری از آن، به مصارف شخصی شاه، شاهزادگان، درباریان و ساختن کاخهای مجلل میرسید. حکومتها همچنین بخشی از درآمد را در اموری مانند پرداخت حقوق به مأموران حکومتی و همچنین احداث، نگهداری و تعمیر آتشکدهها، کاروانسراها، قناتها، سدها و... خرج می کردند.